

**vakblad voor
informatieprofessionals**

**INFORMATIE-
PROFESSIONAL
OVERHEID**

GEVRAAGD:

Graven in data

Archeoloog maakt
zoekmachine voor
eigen vakgebied

Bibliotheekgids

'Thuiswerken' in
bruut Boedapest

**Deel 6 Achter
het nepnieuws**

Lesje omgaan
met 'Qmoms' en
'completeerdenkers'

Minder T, meer I

Op naar digitaal
fitte kenniswerkers

2022 | 02

**GENERALIST
MET ETHISCHE
INSLAG**

COLOFON

IP is met zijn hybride magazine (digitaal en papier), website, nieuwsbrief, events, podcast en socials het platform voor de informatieprofessional van vandaag en morgen.

ISSN: 1385-5328

IP is een uitgave (26ste jaargang) van Uitgeverij IP
Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg
tel. 06-223 75 75 9
www.informatieprofessional.nl

redactieadres

IP, Charlotte van Pallandtlaan 18,
2772 TR Voorburg,
tel. 06-223 75 75 9,
e-mail redactie@informatie-
professional.nl

redactie

Marjo Bakker, Maarten
Brinkerink, Wilbert Helmus,
Vincent M.A. Janssen,
Leen Liefsoens, Cindy Lammers
(hoofdredacteur), Matthijs
van Otegem, Mirjam Raaphorst
en Daniël de Vette

vormgeving

Eric van den Berg,
egfvdberg@upcmail.nl
Tom van Staveren,
graphicisland@upcmail.nl

medewerkers
aan dit nummer

Martijn Aslander, Sjoerd Beelen,
Mirjam Cuper, Anne van den Dool,
Rob Feenstra, Frank Huysmans,
Marijn Mostart, Bianca Ruizendaal,
Kees Teszelszky

abonnementen

Voor abonnementsprijzen
en andere informatie zie
Informatieprofessional.nl

advertentieverkoop

Voor informatie over adverteren:
Kyra Veenhuijsen, e-mail
k.veenhuijsen@bureauvanvliet.
com, tel. 023-571 47 45.
Zie voor een overzicht van de
mogelijkheden en de mediakaart
ook informatieprofessional.nl

Het verlenen van toestemming
tot publicatie in dit tijdschrift
strekt zich tevens uit tot het
in enigerlei vorm elektronisch
beschikbaar stellen.

INHOUD

10

Graven in data

Vorige maand promoveerde
archeoloog Alex Brandsen op zijn
onderzoek naar deep learning-
technieken die zijn werk en
dat van vakgenoten moeten
vergemakkelijken. Een interview.

14

Achter het nepnieuws #6

In een serie van zes artikelen duikt
Vincent M.A. Janssen, complotdenker-
in-opleiding, in de wereld van
misinformatie en fake news. In deze IP
de laatste aflevering: En nu?

16 en 24

O, o, informatie

Informatiehuishouding
overheid 3.0 volgens Rik
Maes, Kees Verhoeven
en Arre Zuurmond (16),
en waarom de Wet open
overheid een kans is
om het vertrouwen in de
overheid te herstellen
(24).

RUBRIEKEN

04

Data in beeld
Chocapologies

09

IP Lingo
Word.rodeo

23

Column
Frank
Huysmans
Affordable
Amsterdam

36

KB
**Onderzoeks-
kroniek**
Tekst
versimpelen
met AI

37

Gespot
Archief van
de Toekomst

28

Bezoekje Boedapest

Zou buiten het bibliotheekgebouw werken ook interessant, nuttig en misschien zelfs wel leuk kunnen zijn? Kees Teszelsky legde vier bibliotheken in Boedapest langs de meetlat.

20

Iedereen digitaal fit

Vijf miljoen kennis- en schermwerkers kenniswerken in een kenniseconomie, maar zijn we daar wel 'digitaal fit' genoeg voor? Martijn Aslander vindt het tijd voor een andere koers.

32

We love leesclubs

Tijdens de laatste themamiddag van de KNVI Interessegroep Onderwijs en Onderzoek (Bibliotheken) doken de aanwezigen in het thema 'Bibliotheken en Leesclubs'. Een verslag.

REDACTIONEEL | Cindy Lammers

FACTCHECKERS-CHECK

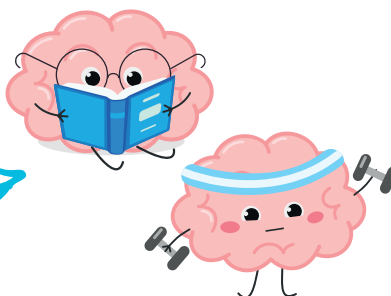
In deze IP vind je de laatste aflevering van *Achter het nepnieuws*. Een zesdelige serie waarin redacteur Vincent door de krochten van het internet dwaalde en vol overgave in bubbels van anderen dook. Verbazing, ongeloof en onbegrip wisselden elkaar af. Bij hem, bij de lezer. Nu is propaganda van alle tijden, maar dankzij de huidige mediamogelijkheden hebben desinformatie en fake news natuurlijk een compleet ander jasje gekregen. Veel verschillende jaszjes ook. Factchecken is een dagtaak geworden.

Vincent probeert in het artikel verderop 'zijn Qmom' en 'de compleetdenker' te doorgronden. 'Weglopen is oké, maar kom altijd terug', schrijft hij. Blijf praten. Ongeacht dovemansoren en oogkleppen. Nobel, maar toch ook een tikje lastig als de op tafel liggende gegevens *the bleeding obvious* lijken te zijn.

De artikelserie besloeg een groot deel van de coronatijd – een periode vol munitie voor complotdenkers en anti's. Gelukkig lijkt Covid zo goed als exit, en hoopt Vincent 'misschien, heel misschien' de volgende feestdagen weer samen met zijn familie te kunnen vieren.

Helaas hadden we niet gerekend op Poetin. 'Oekraïne is het nieuwe doelwit geworden van de complottheorieën', mailt Vincent me – zijn stuk bijna op de drukpers. 'Die slachtoffers in de oorlogsvideo's? Acteurs volgens mijn familie.' Intussen lees ik in verschillende media hoe de wappies van gisteren de swappies van vandaag zijn geworden. Van virus naar tiran is een kleine stap. Als je maar kunt ageren tegen de 'mainstream media' en 'gangbare westerse politiek'. Dat een despoot in Rusland mens en mening aan banden legt en oorlog voert, doet blijkbaar geen ethisch alarmbelletje rinkelen. Er zijn zelfs al 'complotters' die zich opwerpen als factcheckers, maar wie checkt de facts van de factchecker?

<

38

Gelezen

Studie- en leesvoer voor IP'ers

40

Verenigingen

Beroepsverenigingsnieuws

42

Gastcolumn

Homo informaticus

43

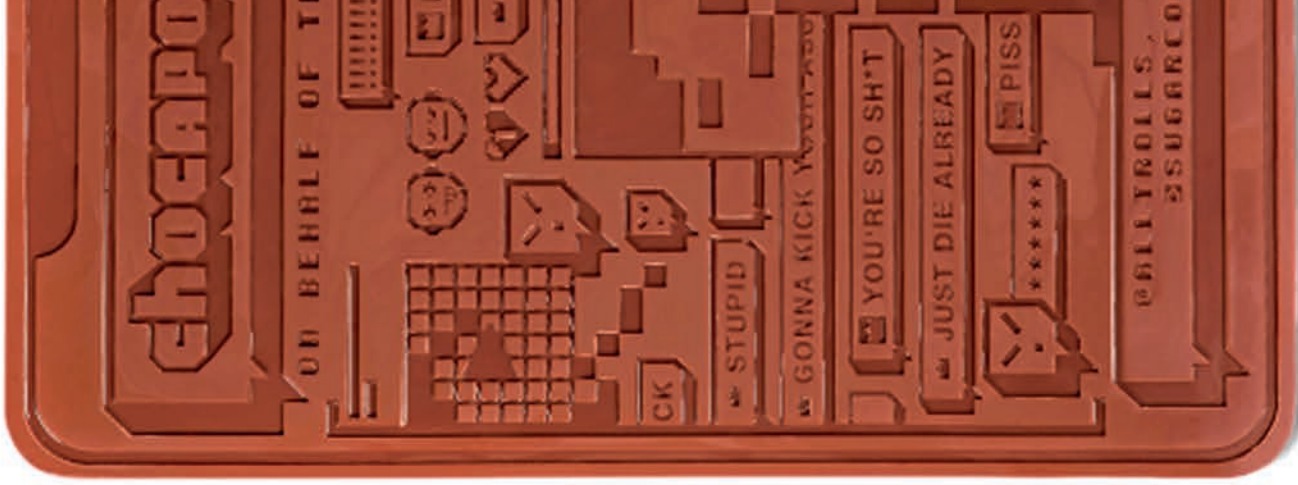
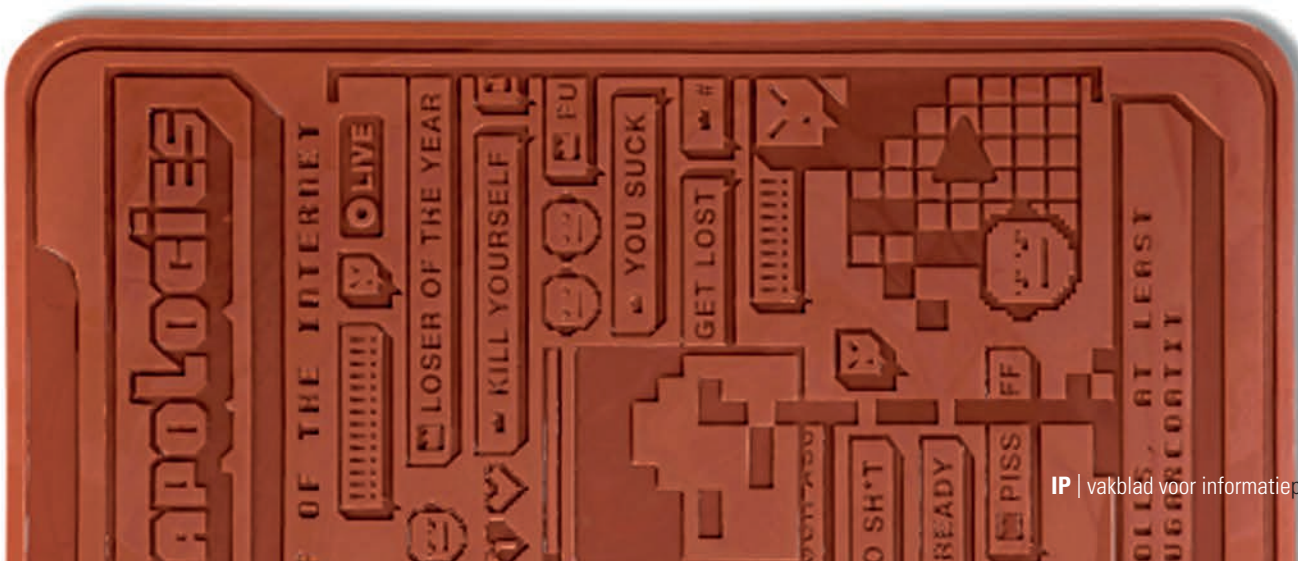
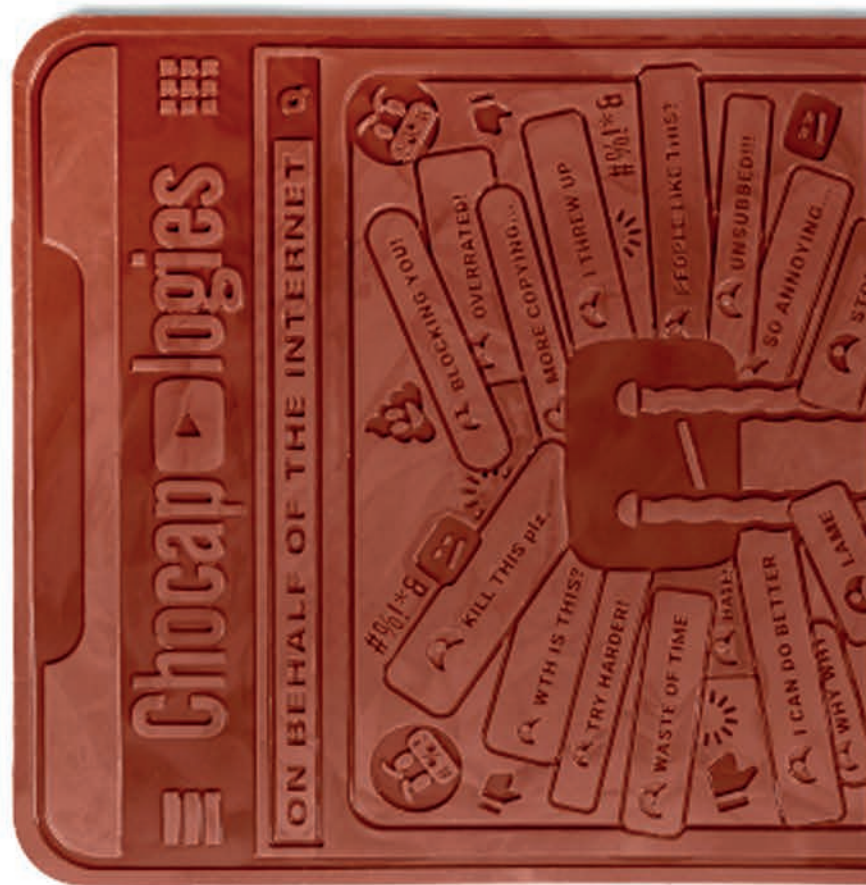
Lifehacking

Houd je brein scherp

CHOCOLA TEGEN ONLINE TROLLS

Internet kan een wrede speeltuin zijn, weet meester-chocolatier en influencer-chef Karim Bourgi, zelf slachtoffer van online haat. Hoe kunnen we het wereldwijde web 'a sweeter place' maken voor de duizenden getroffen en andere mensen bewust maken van de verwoestende gevolgen van cyberpesterijen, vroeg hij zich af? Bourgi benaderde het in Dubai gevestigde reclamebureau

Mullenlowe MENA, en samen lanceerden ze de campagne *Chocapologies – on behalf of the internet*. Drie fraai verpakte en tot in detail uitgewerkte chocoladerepen, waarin haatberichten, venijnige opmerkingen, en ongepast en grof gebruik van emoji's van trolls en cyberpesters zijn verwerkt. Honderden slachtoffers kregen gratis een reep toegestuurd, als zoete pleister op de wond.

HEBBEN WE JOUW JUISTE MAILADRES VOOR DE DIGITALE IP?

Als het goed is, heb je als abonnee van vakblad IP nummer 1 als digitaal magazine ontvangen. IP verschijnt met ingang van 2022 namelijk hybride: vijf keer als digitaal magazine (oneven nummers) en vier keer op papier (even nummers). Heb je de link naar het digitale magazine niet gekregen? Of wil je

een ander mailadres opgeven? Laat het dan weten via redactie@informatieprofessional.nl. Handig om te weten: de papieren

IP belandt gewoon in je fysieke brievenbus, de digitale IP krijg je als versleutelde link die we sturen naar het mailadres dat bij ons bekend is. Daarnaast kun je alle IP's – papier en digitaal – als vanouds raadplegen in het online archief op informatieprofessional.nl. De

losse bijdragen in full-text en de hele nummers als pdf (papieren bladen) en als

digitaal magazine. Heb je je inloggegevens niet meer? Mail dan even naar redactie@informatieprofessional.nl. <

UNESCO-LEERSTOEL AI &

VOGIN-IP-LEZING OP 11 MEI

Het programma van de VOGIN-IP-lezing, op 11 mei in de Openbare Bibliotheek Amsterdam (OBA), begint langzaam vorm te krijgen. Check voor het meest actuele overzicht van lezingen en workshops vogin-ip-lezing.net, of de website en sociale-

mediakanalen van vakblad IP. De VOGIN-IP-lezing op 11 mei zal de tiende editie zijn van het gezamenlijke evenement van Stichting VOGIN en IP. De vorige vond plaats op 21 oktober vorig jaar. <

ONDERZOEKSRAPPORT LIMA OVER CONSERVERING VR

Hoe bewaar je virtual reality (VR) voor de toekomst? En voor welke uitdagingen sta je als maker en als archief? LIMA, het platform voor digitale kunst, deed in opdracht van kennisinstituut Atria en NDE onderzoek naar

de conserveringsstrategieën aan de hand van het VR-kunstwerk 'Beleef 100 jaar vrouwenkiesrecht!' van kunstenaar Justin Zijlstra. Je leest de bevindingen in het onderzoeksrapport via deze link: <https://bit.ly/conserveringVR>. <

KBR, KU LEUVEN EN GOOGLE BOEKEN EN DOCU

De Koninklijke Bibliotheek van België KBR, KU Leuven Bibliotheken en Google hebben een overeenkomst ondertekend om een brede selectie gedigitaliseerde boeken en documenten uit het cultureel en historisch erfgoed van de bibliotheken te delen. Het gaat om duizenden werken, waarvan sommige dateren uit de vijftiende eeuw.

De boeken en documenten worden de komende jaren voor iedereen vrij toegankelijk gemaakt via zowel Google Books als de bibliotheekcatalogi van de instellingen zelf. Hilde Van Kiel, directeur KU Leuven Bibliotheken: 'De scans van onze erfgoedcollecties worden omgezet in tekstuele, doorzoekbare data. Dit past goed binnen het opendatabeleid van de KU Leuven en zal het on-

derzoek naar collecties een boost geven.' Sara Lammens, algemeen directeur a.i. bij de KBR: 'In ons actieplan voor de komende jaren is opgenomen dat de KBR wil bijdragen aan de democratische fundamenteën van de steeds digitaler wordende samenleving. Meer informatie online zetten, de toegang tot die informatie verbeteren en onderzoek in de digital humanities faciliteren zijn onze huidige prioriteiten.'

DATA SCIENCE BIJ DE HAAGSE HOGESCHOOL

‘Artificial Intelligence and Data Science for Society’ is de volledige naam van de leerstoel die Unesco onlangs heeft toegekend aan De Haagse Hogeschool. Lampros Stergioulas is de leerstoelhouder. Als lector Data Science doet hij al geruime tijd praktijkgericht onderzoek en ontwikkelt hij onderwijs op het gebied van AI en data science rondom maatschappelijke thema’s.

Het lectoraat is onderdeel van het kenniscentrum Health Innovation, dat sociale en technologische innovaties inzet om de gezondheid van burgers te bevorderen. Stergioulas’ ambitie is ‘een onderzoeks- en onderwijsprogramma van wereldniveau opzetten om mens- en praktijkgerichte AI en data science te ontwikkelen’. De Haagse Hogeschool brengt hiervoor, naast het

Unesco-netwerk, lokale en internationale strategische partners bij elkaar uit het eigen kennisnetwerk, de industrie en de overheid. Vooral de rol van AI en data science in de samenleving zal bij de leerstoel een belangrijke rol gaan spelen, weet Stergioulas: ‘Opkomende AI-technologieën moeten onze samenlevingen en de mensheid als geheel ten goede komen. Wij werken daarom mee aan de interna-

tionale ontwikkeling van ethische kaders voor AI. Samen een goede “AI-samenleving” creëren, dat is ook een prioriteit van Unesco.’

De leerstoel is voor vier jaar aan De Haagse Hogeschool toegekend. Unesco kan deze termijn telkens opnieuw met vier jaar verlengen. <

Heb je nieuws te melden, een trend gespot of een tip die je graag wilt delen met collega-IP’ers? Laat het weten via redactie@informatieprofessional.nl.

BIBLIOTHEKEN PLAATSEN DUIZENDEN MENTEN ONLINE

Oryctographie de Bruxelles (1784) – KBR, VB 4.125 C.

De bibliotheken selecteerden voor het project meer dan tachtig-duizend gedigitaliseerde werken uit hun collecties; deze vallen

niet langer onder het auteursrecht. De samenwerking met Google zal in de loop van 2022 van start gaan. <

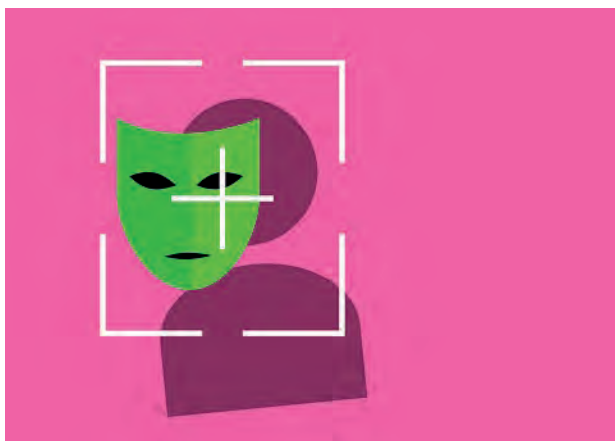
BIBLIOTHEEK UNIVERSITY OF MOSUL HEROPENT MET 20.099 GEDONEERDE BOEKEN

Vorige maand is de bibliotheek van de University of Mosul in Irak officieel heropend. Ze werd in 2014 opzettelijk vernietigd door IS, en Book Aid International heeft sinds 2018 boeken geleverd om de verloren collectie te herstellen.

Tot op heden heeft de Britse liefdadigheidsinstelling 20.099 nieuwe, door de uitgever gedoneerde boeken voor hoger onderwijs verstrekt op het gebied van ‘sciences, engineering, humanities en medical subjects’. De bibliotheek van de University of Mosul bevatte ooit meer dan een miljoen boeken, waaronder vele waardevolle en onvervangbare teksten. Toen IS Mosul in 2014 bezette, was de bibliotheek een van hun eerste

targets, een directe aanval op het leren en het vrije denken. Sayf Al Ashqar, secretaris-generaal van Mosuls universiteitsbibliotheek: ‘Dit is een buitengewoon moment in de geschiedenis van onze stad. De heropening van de bibliotheek is niet alleen belangrijk voor de studenten, maar voor iedereen die deze verschrikkelijke tijd heeft meegemaakt. Het staat symbool voor een nieuw begin, en we willen iedereen bedanken die dit mogelijk heeft gemaakt.’ <

ONDERZOEK: DEEFAKEFOTO'S BETROUWBAARDER GEACHT DAN HET ORIGINEEL

Met AI gegenereerde gezichten ogen vaak zo realistisch dat mensen het verschil tussen kunstmatige en echte foto's niet meer zien. Bovendien worden de deepfakebeelden iets vaker als 'betrouwbaar' bestempeld dan het origineel. Dit blijkt uit onderzoek van de University of Texas.

De wetenschappers begonnen hun onderzoek met het genereren van vierhonderd foto's met behulp van open source AI van chipfabrikant Nvidia. Daarbij zorgden ze ervoor dat er zo veel mogelijk diversiteit in de gezichten zat. Vervolgens voegden ze vierhonderd echte foto's toe aan de database. Daarna moest elke deelnemer aan het onderzoek van 128 foto's aangeven of deze echt of nep zijn. In slechts 48 procent van de gevallen hadden ze het juist. Dat is volgens de onderzoekers minder dan wanneer ze gewoon zouden hebben gegokt. Tijdens een tweede experiment werden nieuwe partici-

panten op voorhand getraind om AI-gezichten te herkennen. Na elke poging zouden zij ook te weten komen of ze het antwoord goed of fout hadden. Deze groep deed het iets beter met een slagingspercentage van 59 procent. Verder moesten de deelnemers aangeven hoe betrouwbaar ze de 128 gezichten vonden. Daar kwam uit dat ze de door AI gegenereerde gezichten gemiddeld zo'n 7,7 procent betrouwbaarder achtten dan de echte gezichten. De wetenschappers benadrukken hoe gevaarlijk de technologie kan zijn en moedigen de grafische en visuele gemeenschap aan om richtlijnen te ontwikkelen. <

FAGEL-VIDEOSERIE KB EN THE LIBRARY OF TRINITY COLLEGE COMPLEET

De reeks van negentien video's over de Fagel-collectie, waaraan de KB heeft samengewerkt met The Library of Trinity College in Dublin, is afgerond. De serie neemt de kijker mee terug naar de tijd van de Haagse regentenfamilie Fagel en de bibliotheek die zij gedurende anderhalve eeuw opbouwde, en die nu in Dublin bewaard wordt.

Sinds 2020 werkt de KB samen met The Library of Trinity College aan het Unlocking the Fagel Collection-project om de enorme, geheel bewaard gebleven privébibliotheek van de Fagels vindbaar te maken voor onderzoekers en geïnteresseerden. De collectie bevat zeldzame en unieke handschriften, gedrukte boeken, pamfletten, kaarten en atlanten uit de vroegmoderne tijd. Vermoedelijk zijn er ook nog vele onontdekte schatten, aan-

gezien de twintigduizend boeken en twaalfduizend pamfletten nog nooit goed zijn beschreven. The Library of Trinity College is momenteel bezig om de Fagel-collectie te beschrijven en te digitaliseren. Naar verwachting zullen de ruim dertigduizend stukken in 2023 beschreven zijn. De Nederlandse boeken uit de Fagel-bibliotheek worden ook opgenomen in de STCN (bibliografie van Nederlandse drukken tot 1801). <

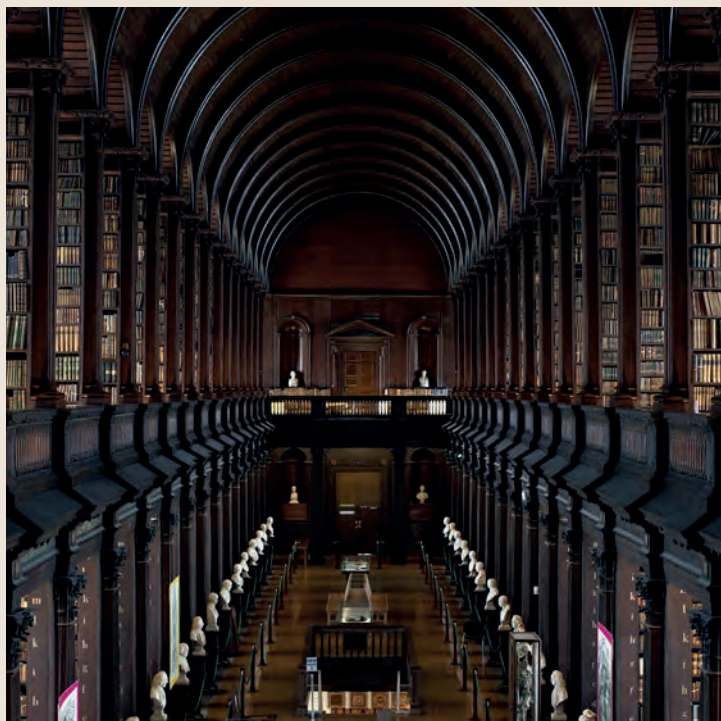

Foto: Gill Whelan

De Long Room in The Library of Trinity College in Dublin. Op een van de achterliggende etages is de Fagel-collectie geplaatst.

Getijdenboek van de Utrechtse familie Lochorst (?),
ca. 1460, collectie Huis van het boek, Den Haag,
Ms. MMW 10 F 50, ff. 147v-148r.

DATABASE MET MIDDELEEUWSE MINIATUREN NAAR HET RKD

Het RKD – Nederlands Instituut voor Kunstgeschiedenis gaat het Nederlands erfgoed aan verluchte handschriften (met de hand geschreven en versierde boeken uit de middeleeuwen) online toegankelijk maken. Daartoe is de Byvanck-database aan het RKD ter beschikking gesteld.

In Nederland hebben ruim 75 instellingen middeleeuwse handschriften in hun collectie. Bijna alle (circa drieduizend) handschriften in Nederlandse collecties zijn door onderzoekers van Stichting Alexander Willem Byvanck Genootschap beschreven in de Byvanck-database. Daarnaast bevat deze database gegevens over zo veel mogelijk Noord-Nederlandse handschriften in buitenlandse collecties. Niet alleen de boeken zelf worden beschreven, maar ook de vele voorstellingen in de handschriften: van bladvullende miniatures tot kleine illustraties in de marges. Nederland is hiermee het enige land ter wereld dat beschikt over een zo compleet mogelijk overzicht van zijn middeleeuwse boekschilderkunst. Om verder onderzoek voor huidige en

toekomstige generaties mogelijk te maken, is het noodzakelijk om het materiaal online toegankelijk te maken en duurzaam te onderhouden. Daarom heeft de stichting haar Byvanckdatabase ter beschikking gesteld aan het RKD. De middeleeuwse boekverluchting is een nieuw aandachtsgebied binnen het instituut.

Daarnaast zijn er plannen voor een kunsthistorisch internetportaal waarin alle wetenschappelijke informatie over Noord-Nederlandse boekverluchting samenkomt. In samenwerking met eCodicesNL en Bibliotheek Rotterdam zal worden onderzocht wat de beste manier is om dit portaal duurzaam te verbinden met andere initiatieven op het gebied van de digitale ontsluiting van middeleeuwse handschriften. <

Rob Feenstra

Projectleider/consultant bij
de Universitaire Bibliotheken Leiden;
heeft als aandachtsgebieden bibliotheek-
systemen en de digitale bibliotheek

Word.rodeo

Nog maar een paar weken geleden leek het me een leuk idee om een *IP Lingo* te wijden aan Wordle (nytimes.com/games/wordle), maar inmiddels is dit spelletje, dat eigenlijk in niets afwijkt van het bekende Lingo, ook in Nederland zo'n grote hit dat je er nauwelijks iets nieuws over kunt vertellen. We leven in een tijd van startups, unicorns, blockchains en growth hacking, en in die complexe wereld is het blijkbaar nog steeds mogelijk dat je in oktober voor je vrouw een eenvoudig programmaatje schrijft om een oubollig woordspelletje te spelen en dat je daar nog geen halfjaar later een bedrag van zeven cijfers mee verdient. Het is een modern voorbeeld van de American Dream die uitkomt.

Mede daardoor verdrinken we inmiddels in een zee aan Wordle-varianten. Wordle (wordle.nl) is bijvoorbeeld de Nederlandstalige versie. In Nerdle (nerdlegame.com) gaat het niet om een woord maar om een som. Bij Lordle of the Rings (digitaltolkien.github.io/vue-wordle) gaat het, u raadt het al, om woorden die voorkomen in de trilogie van Tolkien, en in Lewdle (lewdle-game.com) mag je alleen obscene woorden invullen (Piemle lijkt me een goede naam voor een Nederlandse versie). Maar geen van de makers zal zo binnenlopen als Josh Wardle, de ontwikkelaar van Wordle.

Diegenen onder u die met het succes van Wordle in het achterhoofd op zoek gaan naar een vergelijkbare niche moet ik teleurstellen: er bestaan al digitale versies van galgje, het advertentiespel, en boter, kaas en eieren. Je kunt zelfs mens-erger-je-niet en ganzenbord online spelen. De makers zijn er niet rijk van geworden.

In de enorme hoeveelheid Wordle-klonen valt Word.rodeo (word.rodeo) op omdat je zélf een opgave kunt maken die anderen moeten oplossen. Leuk om te gebruiken in een workshop of les. Het programmaatje werkt nog niet met Nederlandse woorden, maar dat lijkt een kwestie van tijd. Ik heb in de Engelse versie alvast een opgave (bit.ly/opgavevanrob) voor u gemaakt. <

